

Віхляєв Олексій Костянтинович,

науковий співробітник, судовий експерт, спеціаліст с Фінансів, магістр з Інтелектуальної власності, Науково-дослідний центр судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України, 01133, м. Київ, бульвар Лесі Українки, буд. 26, оф. 501, 067-271-71-61, e-mail: info@intellect.org.ua

ORCID: 0000-0003-2492-231X

Германюк Ірина Володимирівна,

науковий співробітник, судовий експерт, спеціаліст с Фінансів, Науково-дослідний центр судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України, 01133, м. Київ, бульвар Лесі Українки, буд. 26, оф. 501, 099-550-17-87, e-mail: info@intellect.org.ua

ORCID: 0000-0003-2492-231X

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПЕНСІЇ НА ОСНОВІ ПІВНІЧНОЇ НАДБАВКИ ТА РАЙОННОГО КОЕФІЦІЄНТА В МІЖНАРОДНИХ УГОДАХ

Анотація. Угодою про гарантії прав громадян держав – учасниць СНД в галузі пенсійного забезпечення від 13 березня 1992 року закріплено принципи територіальності:

- пенсійне забезпечення громадян держав-учасників здійснюється за законодавством держави, на території якої вони проживають.
- всі витрати з пенсійного забезпечення несе держава, що надає забезпечення.

Закон України Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування 9 липня 2003 року №1058-IV та Закон України «Про пенсійне забезпечення» від 05 листопада 1991 року № 1788-XII не передбачають включення в заробітну плату північної надбавки та районного коефіцієнту.

Проте відповідно до Угоди про гарантії прав громадян держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав у галузі пенсійного забезпечення від 13 березня 1992 року (далі – Угода) стаж набутий у період роботи вахтово-експедиційним методом в районах Крайньої Півночі чи прирівняних до них районів на території Російської Федерації зараховується для встановлення права на пенсію.

Районний коефіцієнт – показник збільшення заробітної плати для компенсації додаткових витрат і підвищених витрат праці, пов’язаних з виконанням роботи і проживанням в регіонах з важкими кліматичними

умовами. В даний час районні коефіцієнти складають 1,1 до 2,0. Районні коефіцієнти застосовують до заробітної плати працівників, зайнятих в районах Крайньої Півночі, Сибіру, Далекого Сходу, Уралу, північних регіонах європейської частини Російської Федерації.

Фіксований базовий розмір страхової частини трудової пенсії, для проживаючих в районах Крайньої Півночі, збільшується на відповідний районний коефіцієнт. Районний коефіцієнт встановлюється Урядом Російської Федерації, на весь період проживання в цих районах.

При переїзді громадян на нове місце проживання в інші райони Крайньої Півночі розмір страхової частини трудової пенсії визначається з урахуванням розміру районного коефіцієнта за новим місцем проживання.

Якщо не враховувати північні надбавки, важливо звернути увагу на наступну неузгодженість. Управління Пенсійного Фонду України виконує зобов'язання України щодо Угоди від 13.03.1992р. Якщо Управління Пенсійного Фонду України не виконує свої зобов'язання, Україна порушує свої зобов'язання в міжнародній угоді.

Ключові слова: пенсії, північна надбавка, районні коефіцієнти, міжнародні угоди СНД.

Vikhlyayev Alexey Konstantinovich,

researcher, forensic expert, specialist with Finance, master of Intellectual Property, Research Center for Forensic Examination on Intellectual Property of the Ministry of Justice of Ukraine, 01133, Kyiv, Lesi Boulevard Ukrainian 26, of. 501, 067-235-1987, e-mail: info@intelekt.org.ua

ORCID: 0000-0003-2492-231X

Germanyuk Irina Volodimirivna,

researcher, forensic expert, specialist with Finance, Research Center for Forensic Examination on Intellectual Property of the Ministry of Justice of Ukraine, 01133, Kyiv, Lesi Boulevard Ukrainian 26, of. 501, 067-235-1987, e-mail: info@intelekt.org.ua

ORCID: 0000-0003-2492-231X

ECONOMIC AND LEGAL ASPECTS OF PENSIONS ON THE BASE OF NORTHERN SUPPLY AND REGIONAL COEFFICIENT IN INTERNATIONAL AGREEMENTS

Abstract. Agreement on the guarantees of the rights of citizens of CIS countries in the field of pensions, on March 13, 1992 establishes the principles of territoriality:

- pension security of citizens of member states is carried out under the laws of the state in whose territory they reside.
- all costs of pensions are borne by the state providing the security.

The Law of Ukraine «About Compulsory State Pension Insurance» on July 9, 2003 No. 1058-IV and the Law of Ukraine «About Pension Provision» No.1788-XII of November 5, 1991 do not provide for the inclusion of a wage payment of the northern supplement and a regional coefficient.

However, in accordance with the Agreement on the Guarantee of the Rights of Citizens of the Member States of the Commonwealth of Independent States in the field of pensions of March 13, 1992 (hereinafter the Agreement), the length of service acquired during the shift-expedition method in the Far North or equivalent areas in the Russian Federation counted to establish the right to a pension.

The regional coefficient is an indicator of wage increases to compensate for additional expenses and increased labor costs associated with performing work and living in regions with severe climatic conditions. Currently, district coefficients are 1.1 to 2.0. Regional coefficients are applied to the wages of workers employed in the Far North, Siberia, the Far East, the Urals, and the northern regions of the European part of the Russian Federation.

The fixed basic amount of the insurance part of the labor pension, for those residing in the regions of the Far North, is increased by the corresponding district coefficient. The regional coefficient is established by the Government of the Russian Federation for the entire period of residence in these areas.

When citizens move to a new place of residence in other areas of the Far North, the size of the insurance part of the labor pension is determined based on the size of the district coefficient at the new place of residence.

If you do not take into account the northern allowances, it is important to pay attention to the following inconsistency. The Office of the Pension Fund of Ukraine fulfills the obligations of Ukraine under the Agreement of March 13, 1992. If the Pension Fund Management of Ukraine does not fulfill its obligations, Ukraine violates its obligations in an international agreement. If the Pension Fund Management of Ukraine does not fulfill its obligations, Ukraine violates its obligations in an international agreement.

Key words: pensions, northern surcharge, district coefficients, international agreements of the CIS.

Постановка проблеми. В ст.1, 3 Угоди про гарантії прав громадян держав – учасниць СНД в галузі пенсійного забезпечення від 13 березня 1992 року [1] (далі – Угода від 13 березня 1992 року) закріплює принцип територіальності, згідно з яким пенсійне забезпечення громадян держав-учасників здійснюється за законодавством держави, на території якої вони проживають. Всі витрати, пов'язані зі здійсненням пенсійного забезпечення за цією Угодою, несе держава, що надає забезпечення. Взаємні розрахунки не проводяться, якщо інше не передбачено двосторонніми угодами.

Статтею 3 «Тимчасової Угоди між Урядом України та Урядом Російської Федерації про гарантії прав громадян, які працювали в районах Крайньої Півночі, та в місцевостях, які прирівняні до даних районів, в галузі пенсійного забезпечення» від 15 січня 1993 року [2] передбачено, що при призначенні пенсії у відповідності із статтею 1 цієї Тимчасової Угоди на території України, компетентні органи Російської Федерації відшкоднують витрати на виплату цієї пенсії у тій її частині, яка відповідає тривалості трудового стажу, виробленого в районах Крайньої Півночі або у місцевостях, які прирівняні до районів Крайньої Півночі, починаючи з 1 січня 1991 року. У цьому випадку частина пенсії, яка відповідає тривалості трудового стажу, виробленого у районах Крайньої Півночі або у місцевостях, які прирівняні до районів Крайньої Півно-

чі, обчислюється за нормами законодавства Російської Федерації.

Відповідно до положень статті 14 Федерального закону Російської Федерації від 17 грудня 2001 року № 173-ФЗ «Про трудові пенсії в Російській Федерації» [3] (далі – Закон РФ) фіксований базовий розмір страхової частини трудової пенсії по старості особам, які проживають в районах Крайньої Півночі і прирівняних до них місцевостях, збільшується на відповідний районний коефіцієнт, який встановлюється Урядом Російської Федерації залежно від району (місцевості) проживання, на весь період проживання зазначених осіб у цих районах (місцевостях). При переїзді громадян на нове місце проживання в інші райони Крайньої Півночі і прирівняні до них місцевості, в яких встановлено інші районні коефіцієнти, фіксований базовий розмір страхової частини трудової пенсії по старості визначається з урахуванням розміру районного коефіцієнта за новим місцем проживання.

При виїзді громадян за межі районів Крайньої Півночі і прирівняних до них місцевостей на нове місце проживання фіксований базовий розмір страхової частини трудової пенсії по старості визначається відповідно до пунктів 2-5 цієї статті (тобто без урахування районного коефіцієнта).

Аналогічні положення закріплені і в частині третій статті 96 Закону СРСР від 15 травня 1990 року № 1480-I «Про пенсійне забезпечення громадян в СРСР» [4], відповідно до якої при вибутті осіб,

які проживають у районах, де до заробітної плати встановлено районні коефіцієнти, за межі районів Крайньої Півночі чи прирівняних до них районів, у райони, де коефіцієнт до заробітної плати не встановлено, пенсія за їх вибором обчислюється в такому ж порядку, але з виключенням з фактичного заробітку виплат за районними коефіцієнтами, або із заробітку, обчисленого відповідно до статей 76 та 78 цього Закону.

Крім того, колегія суддів зазначає, що ні Законом № 1058-IV [5], ні Законом України від 05 листопада 1991 року № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення» [6] не передбачено включення в заробітну плату північної надбавки та районного коефіцієнту.

Проте у справі, що розглядається, колегія суддів, вважаючи за необхідне відступити від зазначеного висновку та передаючи справу на розгляд палати, виходила із того, що відповідно до Угоди про гарантії прав громадян держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав у галузі пенсійного забезпечення від 13 березня 1992 року [7] (далі – Угода) стаж позивача набутий ним у період роботи вахтово-експедиційним методом з 05 липня 1995 року по 28 лютого 2006 року в районах Крайньої Півночі чи прирівняних до них районів на території Російської Федерації зараховується для встановлення йому права на пенсію. При цьому, обчислення пенсії проводиться із заробітку (доходу) за періоди роботи, які зараховуються до трудового стажу. Пенсійне забезпечен-

ня у такому випадку здійснюється відповідно до Законів України від 5 листопада 1991 року № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення» та від 09 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування».

Таким чином при проведенні адміністративних судових процесів щодо розрахунку розміру пенсії, серед яких є застосування північної надбавки та районний коефіцієнт, розповсюджені наступні питання:

- чи охоплює система оплати праці України такий вид доходу (платні) як північна надбавка (процентна надбавка до заробітної плати за стаж роботи в районах Крайньої Півночі та прирівняних до них районах), фактично отримувана працівником у період роботи у відповідних районах після 1991 року, з якої зокрема та із заробітної плати в цілому сплачені страхові внески у Російській Федерації, з огляду на вимоги Угоди.

- яка правова природа цього платежу, чи є північна надбавка елементом, складовою доходу (заробітної плати), якщо так, то за якими критеріями, ознаками її належить визнавати такою;

- чи належить такий вид надбавки до доходу, структури заробітної плати, зокрема й такої, що не передбачена актами чинного законодавства, якщо зважити на те, що виплачується вона за роботу в умовах (райони Крайньої Півночі та прирівняні до них райони), яких на території України немає;

- чи має і повинно впливати на зарахування цього платежу до доходу, з якого обчислюється пен-

сія, те, що в різні часові проміжки часу – до і після січня 1991 року – в одному випадку на підставі закону доходи за роботу в районах Крайньої Півночі та прирівняних до них районів враховувалася для обчислення і призначення пенсії, а в інших – ні, хоча умови праці не змінилися;

- беручи до уваги те, що відповідно до цієї Угоди Україна взяла на себе зобов'язання нести усі витрати, пов'язані із здійсненням пенсійного забезпечення громадян держав-учасниць Угоди, пенсії яким призначено на території України, обчислення якої проводиться з заробітку (доходу) за періоди роботи, які зараховуються до трудового стажу, при зарахуванні до такого стажу періоду роботи у Російській Федерації в районах Крайньої Півночі та прирівняних до них районах, чи має обчислення пенсії відбуватися з заробітку (доходу) без урахування північної надбавки і чому.

Аналіз дослідження і публікацій. В напрямку економіко-правових аспектів пенсії на основі північної надбавки та районного коефіцієнта в міжнародних угодах налічуються багаточисельні судові спори, в тому числі:

- справа №489/5283/16-а розглянута суддею касаційного адміністративного суду Верховного Суду Гриців М.І., Науково-консультативною радою при Верховному Суді, , головою суддею Одеського апеляційного адміністративного суду Градовським Ю.М., суддею Ленінського район-

ного суду м.Миколаєва Губницьким Д. Г.,

- справа К/800/56078/14, К/800/57397/14 ВАС України в постанові,

- справа № 345/4049/16-а розглянута Верховним Судом України;

Метою статті – розкриття змісту окремих економічних та правових аспектів, пенсії на основі північної надбавки та районного коефіцієнта в міжнародних угодах.

Виклад основного матеріалу. Управління Пенсійного фонду України (далі – УПФУ) не враховує стаж роботи в районах Крайньої Півночі, а отже відмовляє в наступних пільгах: 1) кратного зарахування 1 року роботи в таких районах до 1 року та 6 місяців стажу, що зараховується при обчисленні пенсії через старість; 2) врахування отримуваної північної надбавки та районного коефіцієнту.

Відповідно до абз.1, 2 п.5 Прикінцевих положень Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» період роботи до 1 січня 1991 року в районах Крайньої Півночі та місцевостях, прирівняних до районів Крайньої Півночі колишнього Союзу РСР, а також на острові Шпіцберген зараховується до страхового стажу в порядку і на умовах, передбачених законодавством, що діяло до 1 січня 1991 року.

Пільгове обчислення страхового стажу застосовується для осіб, які працювали в районах Крайньої Півночі та місцевостях, прирівняних до районів Крайньої Півночі,

та на яких поширювалися пільги, передбачені для працюючих в районах Крайньої Півночі та місцевостях, прирівняних до районів Крайньої Півночі, відповідно до Указу Президії Верховної Ради Союзу РСР від 10 лютого 1960 року «Про впорядкування пільг для осіб, які працюють в районах Крайньої Півночі і в місцевостях, прирівняних до районів Крайньої Півночі» [8], постанови Ради Міністрів Союзу РСР від 10 лютого 1960 року № 148 «Про порядок застосування Указу Президії Верховної Ради Союзу РСР» від 10 лютого 1960 року [9] «Про впорядкування пільг для осіб, які працюють в районах Крайньої Півночі і в місцевостях, прирівняних до районів Крайньої Півночі», Указу Президії Верховної Ради Союзу РСР від 26 вересня 1967 року № 1908-VII «Про розширення пільг на осіб, що працюють в районах Крайньої Півночі і у місцевостях, що прирівнюються до районів Крайньої Півночі» [10].

Пільгове обчислення страхового стажу провадиться на підставі трудової книжки, або письмового трудового договору, або довідки, в яких зазначено період роботи в районах Крайньої Півночі та місцевостях, прирівняних до районів Крайньої Півночі, та користування пільгами, передбаченими вищезазначеними нормативно-правовими актами.

Статтями 1 – 4 Указу Президії Верховної Ради Союзу РСР від 10 лютого 1960 року «Про впорядкування пільг для осіб, які працюють в районах Крайньої Півночі і в місцевостях, прирівняних до районів

Крайньої Півночі» передбачено надання всім робітникам і службовцям державних, кооперативних і громадських підприємств, установ і організацій таких пільг: виплату надбавок до заробітної плати, надання додаткових відпусток, можливість об'єднання відпусток, але не більш як за три роки, виплату різниці між розміром допомоги по соціальному страхуванню і фактичним заробітком (включаючи надбавки) у разі тимчасової втрати працездатності.

Статтею 5 цього Указу встановлено надання додаткових пільг, зокрема, зарахування одного року роботи у вказаних районах за один рік і шість місяців роботи при обчисленні стажу, що дає право на отримання пенсії за віком і по інвалідності працівникам, які переводились, направлялись або запрошувались на роботу в райони Крайньої Півночі і в місцевості, прирівняні до районів Крайньої Півночі, з інших місцевостей країни, за умови укладення ними трудових договорів про роботу в цих районах строком на п'ять років, а на островах Північного Льодовитого океану – два роки.

Пільги, що передбачено ст. 5 цього Указу, надавалися також й особам, які прибули в райони Крайньої Півночі або в прирівняні райони з власної ініціативи та уклали строковий трудовий договір.

Указом Президії Верховної Ради Союзу РСР від 26 вересня 1967 року № 1908-VII «Про розширення пільг на осіб, що працюють в районах Крайньої Півночі і

у місцевостях, що прирівнюються до районів Крайньої Півночі» скорочена тривалість трудового договору, який дає право на пільги передбачені ст. 5 Указу Президії Верховної Ради Союзу РСР від 10 лютого 1960 року «Про впорядкування пільг для осіб, які працюють в районах Крайньої Півночі і в місцевостях, прирівняних до районів Крайньої Півночі» з п'яти до трьох років. Зазначено про право на отримання таких пільг особам, які прибули в такі райони з власної ініціативи в разі укладання ними трудових договорів на строк три роки.

Аналогічні умови щодо застосування пільг, передбачених статтею 5 Указу Президії Верховної Ради Союзу РСР від 10 лютого 1960 року «Про впорядкування пільг для осіб, які працюють в районах Крайньої Півночі і в місцевостях, прирівняних до районів Крайньої Півночі», передбачені й Інструкцією про порядок надання пільг особам, які працюють у районах Крайньої Півночі і в місцевостях, прирівняних до районів Крайньої Півночі, затвердженою постановою Державного комітету Ради Міністрів СРСР з питань праці і заробітної плати та Президії ВЦРПС від 16 грудня 1967 року № 530/П-28.

Тобто законодавець ув'язав пільгового обрахунку стажу виходячи з укладання саме трудового договору строком не менше 3-х років. Звільнення позивача за власним бажанням 14 березня 1983 р. згідно Розділу VIII вказаної Інструкції не дає право для продов-

ження безперервного пільгового стажу.

Відповідно до частини 2 статті 6 Угоди про гарантії прав громадян держав-учасників Співдружності Незалежних Держав в галузі пенсійного забезпечення від 13 березня 1992 року для встановлення права на пенсію, в тому числі пенсій на пільгових умовах і за вислугу років, громадянам держав-учасників Угоди зараховується трудовий стаж, набутий на території будь-якої з цих держав, а також на території колишнього СРСР за час до вступу в дію цієї Угоди. Обчислення пенсій здійснюється виходячи із заробітної плати (доходу) за періоди роботи, які зараховуються до трудового стажу.

Відповідно до абзаців 2 та 3 статті 6 Угоди між Урядом України і Урядом Російської Федерації про трудову діяльність і соціальний захист громадян України і Росії, які працюють за межами кордонів своїх країн від 14 січня 1993 року [11] трудовий стаж, включаючи стаж, який обчислюється у пільговому порядку, і стаж роботи за спеціальністю, набутий у зв'язку з трудовою діяльністю на територіях обох Сторін, взаємно визначається Сторонами.

Обчислення стажу здійснюється згідно з законодавством Сторони, на території якої відбувалась трудова діяльність.

Згідно з статтею 104 Трудового кодексу Російської Федерації [12] якщо за умовами виробництва (роботи) у приватного підприємця, в підприємства в цілому чи при виконанні окремих видів робіт не

може бути збережена встановлена для даної категорії працівників щоденна чи щотижнева тривалість робочого часу, допускається введення підсумованого обліку робочого часу з тим, щоб тривалість робочого часу за звітний період (місяць, квартал і інші періоди) не перевищували нормального числа робочих годин. Звітний період не може перевищувати одного року.

Відповідно до статті 300 Трудового кодексу Російської Федерації при вахтовому методі роботи встановлюється підсумований облік робочого часу за місяць, квартал чи інший триваліший період, але не більше одного року. Підсумований період охоплює весь робочий час, час в дорозі до місця знаходження роботодавця або від пункту збору до місця виконання роботи і назад, а також час відпочинку, що припадає на даний календарний проміжок часу. Роботодавець зобов'язаний вести облік робочого часу і часу відпочинку кожного працівника, працюючого вахтовим методом, по місяцях і за весь обліковий період.

Відповідно до статті 27 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» розмір пенсії за віком визначається за формулою: $P = Z_p \times K_s$, де: P – розмір пенсії, у гривнях; Z_p – заробітна плата (дохід) застрахованої особи, визначена відповідно до статті 40 цього Закону, з якої обчислюється пенсія, у гривнях; K_s – коефіцієнт страхового стажу застрахованої особи, визначений відповідно до статті 25 цього Закону.

Відповідно до частини 1 статті 66 Закону України «Про пенсійне забезпечення» до заробітку для обчислення пенсії включаються всі види оплати праці (виплат, доходу), на які відповідно до Закону України «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування» нараховується збір на обов'язкове державне пенсійне страхування, в межах максимальної величини фактичних витрат на оплату праці найманих працівників, оподаткованого доходу (прибутку), сукупного оподаткованого доходу (граничної суми заробітної плати (доходу), з яких справляються страхові внески (збори) до соціальних фондів, що діяла на день одержання зазначеного заробітку (виплат, доходу).

Виплати, що враховуються в заробітну плату застрахованої особи для обчислення пенсії, передбачені статтею 41 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Зокрема, відповідно до пунктів 1 і 2 цієї статті до заробітної плати (доходу) для обчислення пенсії враховуються: суми виплат (доходу), отримуваних застрахованою особою після набрання чинності цим Законом, з яких згідно з цим Законом були фактично нараховані (обчислені) та сплачені страхових внески в межах встановленої законодавством максимальної величини заробітної плати (доходу), з якої сплачуються страхові внески, а після набрання чинності Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» – макси-

мальної величини бази нарахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування визначеної відповідно до закону;

суми виплат (доходу), отримуваних застрахованою особою до набрання чинності цим Законом, у межах сум, на які відповідно до законодавства, що діяло раніше, нараховувалися внески на державне соціальне страхування або збір на обов'язкове державне пенсійне страхування, а за періоди до запровадження обмеження максимального розміру заробітної плати (доходу), з якої сплачувалися зазначені внески (збір), – у межах сум, які відповідно до законодавства, що діяло раніше, включалися до заробітної плати, з якої обчислювалася пенсія відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення», і не перевищують 5,6 розміру середньої заробітної плати в Україні на день отримання зазначених сум.

Таким чином, на законодавчому рівні встановлено загальну максимальну величину заробітної плати, яка враховується в цілях обчислення пенсії.

Згідно довідок про заробітну плату, з урахуванням районного коефіцієнту та північної надбавки, з усіх сум були сплачені внески до Пенсійного фонду Російської Федерації.

Оскільки підприємство сплачувало належні страхові внески із сум виплачуваної позивачу зарплати, включаючи північну надбавку, то їх суми слід враховувати в складі заробітку, на підставі якого обчислена пенсія, а тому відмова ПФУ

у врахуванні північної надбавки в складі заробітку для обчислення пенсії є протиправною.

Таку правову позицію висловив ВАС України в постанові від 27 липня 2016 р. (справа К/800/56078/14, К/800/57397/14) одночасно висловивши стосовно застосування районного коефіцієнту наступний висновок.

Районний коефіцієнт – показник відносного збільшення заробітної плати з метою компенсації додаткових витрат і підвищених витрат праці, пов'язаних з виконанням роботи і проживанням в регіонах з важкими кліматичними умовами. В даний час районні коефіцієнти, розмір яких від 1,1 до 2,0, застосовуються до заробітної плати працівників, зайнятих в районах Крайньої Півночі та місцевостях, прирівняних до них, районах Сибіру, Далекого Сходу, Уралу, північних регіонах європейської частини Російської Федерації.

Відповідно до положень статті 14 Федерального закону Російської Федерації «Про трудові пенсії в Російській Федерації» від 17 грудня 2001 року № 173-ФЗ розмір страхової частини трудової пенсії по старості визначається за формулою: $СЧ = ПК / Т + Б$, де СЧ – страхова частина трудової пенсії по старості; ПК – сума розрахункового пенсійного капіталу застрахованої особи (стаття 29.1 цього Закону), врахованого станом на день, з якого зазначеній особі призначається страхова частина трудової пенсії по старості;

Т – кількість місяців очікуваного періоду виплати трудової пенсії по старості, який застосовується для розрахунку страхової частини зазначеної пенсії, що становить 19 років (228 місяців); Б – фіксований базовий розмір страхової частини трудової пенсії по старості.

Фіксований базовий розмір страхової частини трудової пенсії по старості особам, які проживають в районах Крайньої Півночі і прирівняних до них місцевостях, збільшується на відповідний районний коефіцієнт, який встановлюється Урядом Російської Федерації залежно від району (місцевості) проживання, на весь період проживання зазначених осіб у цих районах (місцевостях).

При переїзді громадян на нове місце проживання в інші райони Крайньої Півночі і прирівняні до них місцевості, в яких встановлено інші районні коефіцієнти, фіксований базовий розмір страхової частини трудової пенсії по старості визначається з урахуванням розміру районного коефіцієнта за новим місцем проживання.

При виїзді громадян за межі районів Крайньої Півночі і прирівняних до них місцевостей на нове місце проживання фіксований базовий розмір страхової частини трудової пенсії по старості визначається відповідно до пунктів 2 – 5 цієї статті (тобто без урахування районного коефіцієнта).

Враховуючи викладене, позовна вимога про врахування розміру районного коефіцієнта в складі заробітку при обчисленні пенсії позивача, який проживає та отримує

пенсію на території України, є помилковим.

До уваги взяті наступні нормативні та законодавчі документи.

1) Наказ міністерство статистики України N 323 від 11.12.1995 (zareєстровано в Міністерстві 21 грудня 1995 р. за N 465/1001) [13]:

«Додаткова заробітна плата. Це – винагорода за працю понад установлені норми, за трудові успіхи та винахідливість і за особливі умови праці. Вона включає доплати, надбавки, гарантійні...»

«До фонду додаткової заробітної плати входять:

2.4. Надбавки та доплати до тарифних ставок та посадових окладів у розмірах, передбачених чинним законодавством...»

2) Відповідно до ст. 66 Закону України «Про пенсійне забезпечення» від 5 листопада 1991 року № 1788-XII до заробітку для обчислення пенсії включаються всі види оплати праці (виплат, доходу), на які відповідно до Закону України «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування» нараховується збір на обов'язкове державне пенсійне страхування, в межах максимальної величини фактичних витрат на оплату праці найманих працівників, оподаткованого доходу (прибутку), сукупного оподаткованого доходу (граничної суми заробітної плати (доходу), з яких справляються страхові внески (збори) до соціальних фондів, що діяла на день одержання зазначеного заробітку (виплат, доходу).

3) Відповідно до п.п. «д» п.15 Інструкції «Про порядок утримання страхових внесків і викори-

стання коштів державного соціального страхування», затверджені постановою Президії ВЦРПС від 29.02.1960 року [14], в загальну суму заробітної плати, на яку нараховуються страхові внески, включалися процентні надбавки за роботу на Крайній Півночі і місцевостях, прирівняних до районів Крайньої Півночі, а також районний та поправочний коефіцієнт.

4) Згідно з Положенням про порядок призначення та виплати державних пенсій від 03.08.1972 року, Законом СРСР «Про пенсійне забезпечення громадян в СРСР» від 15.05.1990 року №1480-I [15] особам, які проживали у районах, де до заробітної плати робітників і службовців встановлені районні коефіцієнти, при призначенні пенсій враховувалася фактична заробітна плата, обчислена із застосуванням районного коефіцієнта.

5) Пільгове обчислення страхового стажу застосовується для осіб, які працювали в районах Крайньої Півночі та місцевостях, прирівняних до районів Крайньої Півночі, та на яких поширювалися пільги, передбачені для працюючих в районах Крайньої Півночі та місцевостях, прирівняних до районів Крайньої Півночі, відповідно до Указу Президії Верховної Ради Союзу РСР від 10 лютого 1960 року «Про впорядкування пільг для осіб, які працюють в районах Крайньої Півночі і в місцевостях, прирівняних до районів Крайньої Півночі», постанови Ради Міністрів Союзу РСР від 10 лютого 1960 року № 148 «Про порядок застосування Указу Президії Верховної Ради

Союзу РСР від 10 лютого 1960 року «Про впорядкування пільг для осіб, які працюють в районах Крайньої Півночі і в місцевостях, прирівняних до районів Крайньої Півночі», Указу Президії Верховної Ради Союзу РСР від 26 вересня 1967 року «Про розширення пільг для осіб, які працюють в районах Крайньої Півночі і в місцевостях, прирівняних до районів Крайньої Півночі».

6) Разом з тим, ч. 3 ст. 96 Закону СРСР «Про пенсійне забезпечення громадян в СРСР» від 15.05.1990 року №1480-I передбачено, що при вибутті осіб, які проживають у районах, де до заробітної плати встановлено районні коефіцієнти, за межі районів Крайньої Півночі чи прирівняних до них районів, у райони, де коефіцієнт до заробітної плати не встановлено, пенсія за їх вибором обчислюється в такому ж порядку, але з виключенням з фактичного заробітку виплат за районними коефіцієнтами, або із заробітку, обчисленого відповідно до статей 76 та 78 цього Закону.

7) статтею 5 Угоди «Про гарантії прав громадян держав — учасниць СНД в галузі пенсійного забезпечення» від 13.03.1992, підписана Україною, встановлено, що дія угоди розповсюджується на пенсійне забезпечення громадян, які встановлені чи будуть установлені законодавством держави-учасниць угод.

8) ч. 2 ст. 6 Угоди «Про гарантії прав громадян держав-учасників Співдружності незалежних Держав в галузі пенсійного забез-

печення» від 13 березня 1992 року, укладеною між Україною і Росією, для встановлення права на пенсію, в тому числі пенсію на пільгових умовах і за вислугу років, громадянам держав-учасників угоди зараховується трудовий стаж, набутий на території будь-якої з цих держав, а також на території колишнього СРСР до набрання сили вказаної угоди.

9) Статтею 3 тимчасової Угоди між Урядом України та Урядом Російської Федерації про гарантії прав громадян, які працювали в районах Крайньої Півночі, та в місцевостях, які прирівняні до даних районів, в галузі пенсійного забезпечення від 15.01.1993, дозволено обчислювати стаж за нормами Закону Російської Федерації «Про державні гарантії і компенсації для осіб, працюючих і проживаючих в районах Крайньої Півночі та прирівняних місцевостях» від 19.02.1993, яким дозволено застосовувати пільгу при обчисленні стажу незалежно від факту наявності строкового трудового договору, тим самим на рівні міжнародних угод укладених між Україною та Росією встановлено, що на території України гарантується пенсійне забезпечення громадян, які працювали на території Росії в районах Крайньої Півночі та прирівняних до них місцевостях, і при цьому обов'язково визначено, що обчислення стажу здійснюється незалежно від факту наявності строкового трудового договору.

10) Частиною 2 статті 4 Угоди «Про співробітництво в галузі трудової міграції та соціального

захисту трудівників-мігрантів» від 15.04.1994 року, передбачено, що трудовий стаж, зокрема стаж на пільгових підставах і за спеціальністю, взаємно визнається Сторонами [16].

З вищенаведених норм міжнародних угод, підписаних Україною та РФ, слідує, що обчислення стажу здійснюється згідно з законодавством держави, на території якої відбувалась трудова діяльність, пільговий стаж, набутий на території однієї з цих двох держав, визнається іншою. Значить після 01.01.1991 року питання роботи та призначення пенсій в районах Крайньої Півночі регулюються міжнародними угодами між Україною та РФ.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Відповідно до ч. 2 ст.19 Закону України «Про міжнародні договори» від 29 червня 2004 року №1906-IV, відповідно до якої якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору.

1) Щодо того, чи охоплює система оплати праці України такий вид доходу (платні) як північна надбавка (процентна надбавка до заробітної плати за стаж роботи в районах Крайньої Півночі та прирівняних до них районах), фактично отримувана працівником у період роботи у відповідних районах після 1991 року, з якої зокрема та із заробітної плати в цілому спла-

чені страхові внески у Російській Федерації, з огляду на вимоги Угоди.

Надбавки входять до поняття додаткова заробітна плата (п.2.3-2.4 Наказ міністерство статистики України N 323 від 11.12.1995);

2) Правова природа цього платежу, чи є північна надбавка елементом, складовою доходу (заробітної плати), якщо так, то за якими критеріями, ознаками її належить визнавати такою.

Надбавки входять до поняття додаткова заробітна плата (п.2.3-2.4 Наказ міністерство статистики України N 323 від 11.12.1995)

Пільгове обчислення страхового стажу застосовується для осіб, які працювали в районах Крайньої Півночі та місцевостях, прирівняних до районів Крайньої Півночі, та на яких поширювалися пільги, передбачені для працюючих в районах Крайньої Півночі та місцевостях, прирівняних до районів Крайньої Півночі (Указ Президії ВР Союзу РСР від 10.02.1960р.), діє в редакції від 22.01.1979р.

3) Щодо належності такого виду надбавки до доходу, структури заробітної плати, зокрема й такої, що не передбачена актами чинного законодавства, якщо зважити на те, що виплачується вона за роботу в умовах (райони Крайньої Півночі та прирівняні до них райони), яких на території України немає.

Надбавки входять до поняття додаткова заробітна плата (п.2.3-2.4 Наказ міністерство статистики України N 323 від 11.12.1995)

До заробітку для обчислення пенсії включаються всі види оплати праці в межах максимальної величини фактичних витрат на оплату праці (ст. 66 Закону України «Про пенсійне забезпечення» від 05.11.1991 року № 1788-ХІІ)

4) Щодо того, чи має і повинно впливати на зарахування цього платежу до доходу, з якого обчислюється пенсія, те, що в різні часові проміжки часу – до і після січня 1991 року – в одному випадку на підставі закону доходи за роботу в районах Крайньої Півночі та прирівняних до них районів враховувалася для обчислення і призначення пенсії, а в інших – ні, хоча умови праці не змінилися;

Питання роботи та призначення пенсій в районах Крайньої Півночі регулюються міжнародними угодами між Україною та РФ.

5) Відповідно до міжнародних Угод Україна взяла на себе зобов'язання нести усі витрати, пов'язані із здійсненням пенсійного забезпечення громадян держав-учасниць Угоди, пенсії яким призначено на території України, обчислення якої проводиться з заробітку (доходу) за періоди роботи, які зараховуються до трудового стажу, при зарахуванні до такого стажу періоду роботи у Російській Федерації в районах Крайньої Півночі та прирівняних до них районах, чи має обчислення пенсії відбуватися з заробітку (доходу) без урахування північної надбавки і чому.

Обмеження для застосування передбачені для районного «коефіцієнта» (в т.ч. при вибутті осіб

з районів прирівняних до Крайньої Півночі), але не для «надбавки»:

- в загальну суму заробітної плати, на яку нараховуються страхові внески, включалися процентні надбавки за роботу на Крайній Півночі і місцевостях, прирівняних до районів Крайньої Півночі, а також районний та поправочний коефіцієнт (п.п. «д» п.15 Інструкції «Про порядок утримання страхових внесків і використання коштів державного соціального страхування», затверджено постановою Президії ВЦРПС від 29.02.1960р.),

- особам, які проживали у районах, де до заробітної плати робітників і службовців встановлені районні коефіцієнти, при призначенні пенсій враховувалася фактична заробітна плата, обчислена із застосуванням районного коефіцієнта (Положення про порядок призначення та виплати державних пенсій від 03.08.1972 року, Законом СРСР «Про пенсійне забезпечення громадян в СРСР» від 15.05.1990 року №1480-I);

- при вибутті осіб, які проживають у районах, де до заробітної плати встановлено районні коефіцієнти, за межі районів Крайньої Півночі чи прирівняних до них районів, у райони, де коефіцієнт до заробітної плати не встановлено, пенсія за їх вибором обчислюється в такому ж порядку, але з виключенням з фактичного заробітку виплат за районними коефіцієнтами, або із заробітку, обчисленого відповідно до статей 76 та 78 цього Закону. (Разом з тим, ч. 3 ст. 96 Закон СРСР «Про пенсійне за-

безпечення громадян в СРСР» від 15.05.1990 року №1480-I).

Питання роботи та призначення пенсій в районах Крайньої Півночі регулюються міжнародними угодами між Україною та РФ.

Угода «Про гарантії прав громадян держав — учасниць СНД в галузі пенсійного забезпечення» від 13.03.1992 (далі — Угода):

ст. 4 Государства-участники Соглашения проводят политику гармонизации законодательства о пенсионном обеспечении

ст. 5 Настоящее Соглашение распространяется на все виды пенсионного обеспечения граждан, которые установлены или будут установлены законодательством государств-участников Соглашения.

ч.2. ст. 6 Для установления права на пенсию, в том числе пенсий на льготных основаниях и за выслугу лет, гражданам государств-участников Соглашения учитывается трудовой стаж, приобретенный на территории любого из этих государств, а также на территории бывшего СССР за время до вступления в силу настоящего Соглашения.

ч.3. ст. 6 Исчисление пенсий производится из заработка (дохода) за периоды работы, которые засчитываются в трудовой стаж.

ст. 9 Государства-участники Содружества рассматривают вопросы, не урегулированные настоящим Соглашением, а также связанные с его применением, путем переговоров.

ст. 10 Государства-участники Содружества берут на себя обязательства информировать друг

друга о действующем в их государствах пенсионном законодательстве, последующих его изменениях, а также принимают необходимые меры к установлению обстоятельств, имеющих решающее значение для определения права на пенсию и ее размера.

Статтею 3 тимчасової Угоди між Урядом України та Урядом Російської Федерації про гарантії прав громадян, які працювали в районах Крайньої Півночі, та в місцевостях, які прирівняні до даних районів, в галузі пенсійного забезпечення від 15.01.1993, дозволено обчислювати стаж за нормами Закону Російської Федерації «Про державні гарантії і компенсації для осіб, працюючих і проживаючих в районах Крайньої Півночі та прирівняних місцевостях» від 19.02.1993, яким дозволено застосовувати пільгу при обчисленні стажу незалежно від факту наявності строкового трудового договору, тим самим на рівні міжнародних угод укладених між Україною та Росією встановлено, що на території України гарантується пенсійне забезпечення громадян, які працювали на території Росії в районах Крайньої Півночі та прирівняних до них місцевостях, і при цьому обов'язково визначено, що обчислення стажу здійснюється незалежно від факту наявності строкового трудового договору.

Відповідно до ч. 2 ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори» від 29 червня 2004 року № 1906-IV, відповідно до якої якщо міжнародним договором України, який набрав чинності

в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, застосовуються правила міжнародного договору.

Таким чином, при неврахуванні північних надбавок, важливо звернути увагу на наступну неузгодженість дій відповідача (Управління Пенсійного Фонду України), який виконує зобов'язання України за Угодою від 13.03.1992р., в разі невиконання своїх зобов'язань, щодо передбачених заходів, з інформування Росії, а також з урегулювання та гармонізації законодавства:

- участники Соглашения проводят политику гармонизации законодательства о пенсионном обеспечении (ст. 4 Угоди)

- для установления права на пенсию, в том числе пенсий на льготных основаниях и за выслугу лет, гражданам государств-участников Соглашения учитывается трудовой стаж, приобретенный на территории любого из этих государств... (ч.2. ст. 6 Угоди)

- исчисление пенсий производится из заработка (дохода) за периоды работы, которые засчитываются в трудовой стаж (ч.3. ст. 6 Угоди)

- государства-участники Содружества рассматривают вопросы, не урегулированные настоящим Соглашением, а также связанные с его применением, путем переговоров (ст. 9 Угоди)

- государства-участники Содружества берут на себя обязательства информировать друг друга о действующем в их государствах пенсионном законодательстве, по-

следующих его изменениях, а также принимать необходимые меры к установлению обстоятельств, имеющих решающее значение для определения права на пенсию и ее размера. (ст. 10 Угоды).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Угода «Про гарантії прав громадян держав – учасниць СНД в галузі пенсійного забезпечення» від 13.03.1992р., – URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/997_107.

2. Тимчасова Угода між Урядом України та Урядом Російської Федерації про гарантії прав громадян, які працювали в районах Крайньої Півночі, та в місцевостях, які прирівняні до даних районів, в галузі пенсійного забезпечення від 15.01.1993., – URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/643_004.

3. Федеральний закон Російської Федерації «Про трудові пенсії в Російській Федерації» від 17 грудня 2001 року № 173-ФЗ., – URL: <http://kremlin.ru/acts/bank/17640>.

4. Закон СРСР «Про пенсійне забезпечення громадян в СРСР» від 15.05.1990 року №1480-І., – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v1480400-90>.

5. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» 9 липня 2003 року №1058-ІV., – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>.

6. Закон України «Про пенсійне забезпечення» від 5 листопада 1991 року № 1788-ХІІ, – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12>.

7. «Угода про гарантії прав громадян держав – учасниць Співдружності

Незалежних Держав у галузі пенсійного забезпечення» від 13 березня 1992 року, – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_107.

8. Указ Президії Верховної Ради Союзу РСР від 10 лютого 1960 року «Про впорядкування пільг для осіб, які працюють в районах Крайньої Півночі і в місцевостях, прирівняних до районів Крайньої Півночі», – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/n0001400-60>.

9. Постанова Ради Міністрів Союзу РСР від 10 лютого 1960 року № 148 «Про порядок застосування Указу Президії Верховної Ради Союзу РСР» від 10 лютого 1960 – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0148400-60>.

10. Указ Президії Верховної Ради Союзу РСР від 26 вересня 1967 року «Про розширення пільг для осіб, які працюють в районах Крайньої Півночі і в місцевостях, прирівняних до районів Крайньої Півночі», – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v1029400-67>.

11. Угода між Урядом України і Урядом Російської Федерації про трудову діяльність і соціальний захист громадян України і Росії, – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_266.

12. Трудовий кодекс Російської Федерації, – URL: <http://www.trudkod.ru>

13. Наказ міністерство статистики України N 323 від 11.12.1995 (zareєстровано в Міністерстві 21 грудня 1995 р. за N 465/1001), – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0465-95>.

14. Інструкція «Про порядок утримання страхових внесків і використання коштів державного соціального страхування», затвердженої постановою Президії ВЦРПС від 29.02.1960 року, – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0064-04>.

15. Положенням про порядок призначення та виплати державних пенсій від 03.08.1972 року, – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0590400-72>.

16. Угода «Про співробітництво в галузі трудової міграції та соціального захисту трудівників-мігрантів» від 15.04.1994 року., – URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/997_012.

REFERENCES:

1. Uhoda «Pro harantii prav hromadian derzhav – uchasnyts SND v haluzi pensiinoho zabezpechennia» : vid 13.03.1992r. [The Agreement «On Guarantees of the Rights of Citizens of the CIS Member States in the Field of Pensions» from 13.03.1992]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/go/997_107 [in Ukrainian].

2. Tymchasova Uhoda mizh Uriadom Ukrainy ta Uriadom Rosiiskoi Federatsii «Pro harantii prav hromadian, yaki pratsiuvaly v raionakh Krainoi Pivnochi, ta v mistsevostiakh, yaki pryivniani do danykh raioniv, v haluzi pensiinoho zabezpechennia» : vid 15.01.1993 [Temporary Agreement between the Government of Ukraine and the Government of the Russian Federation «On the guarantees of the rights of citizens who worked in the Far North and in areas equivalent to these areas in the field of pensions» from January 15, 1993]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/go/643_004 [in Ukrainian].

3. Federalnyi zakon Rosiiskoi Federatsii «O trudovykh pensiyakh v Rossiyskoy Federatsii» : ot 17 dekabria 2001 goda № 173-FZ [Federal Law of the Russian Federation «On Labor Pensions in the Russian Federation» of December 17, 2001, № 173-FZ]. (n.d.). *kremlin*.

ru. Retrieved from <http://kremlin.ru/acts/bank/17640> [in Russian].

4. Zakon SRSR «Pro pensiine zabezpechennia hromadian v SRSR» : vid 15.05.1990 roku № 1480-I [The Law of the USSR «On the Pension Provision of Citizens in the USSR» dated May 15, 1990, № 1480-I]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/v1480400-90> [in Ukrainian].

5. Zakon Ukrainy «Pro zahalnooboviazkove derzhavne pensiine strakhuvannia» 9 lystopada 2003 roku #1058-IV [Law of Ukraine «On Compulsory State Pension Insurance» July 9, 2003 No. 1058-IV]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15> [in Ukrainian].

6. Zakon Ukrainy «Pro pensiine zabezpechennia» vid 5 lystopada 1991 roku # 1788-XII [Law of Ukraine «On Pension Provision» of November 5, 1991, No. 1788-XII]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12> [in Ukrainian].

7. «Uhoda pro harantii prav hromadian derzhav – uchasnyts Spivdruzhnosti Nezaleznykh Derzhav u haluzi pensiinoho zabezpechennia» vid 13 bereznia 1992 roku [«Agreement on guaranteeing the rights of citizens of the member states of the Commonwealth of Independent States in the field of pensions» of March 13, 1992]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_107 [in Ukrainian].

8. Ukaz Prezdyii Verkhovnoi Rady Soiuzu RSR «Pro vporiadkuvannia pillh dlia osib, yaki pratsiuut v raionakh Krainoi Pivnochi i v mistsevostiakh, pryivnianykh do raioniv Krainoi Pivnochi» : vid 10 liutoho 1960 roku [Decree of the Presidium of the Supreme Soviet of the USSR «On the arrange-

ment of privileges for persons working in the Far North and in areas equivalent to the Far North» dated February 10, 1960]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/n0001400-60> [in Ukrainian].

9. Postanova Rady Ministriv Soiuzu RSR «Pro poriadok zastosuvannia Ukazu Prezydii Verkhovnoi Rady Soiuzu RSR» vid 10 liutoho 1960 roku # 148 [Resolution of the Council of Ministers of the USSR «On the Order of the Presidium of the Presidium of the Supreme Soviet of the USSR» dated February 10, 1960, No. 148]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0148400-60>.

10. Ukaz Prezydii Verkhovnoi Rady Soiuzu RSR «Pro rozshyrennia pilh dlia osib, yaki pratsiuut v raionakh Krainoi Pivnochi i v mistsevestiakh, pryrvnianskykh do raioniv Krainoi Pivnochi» : vid 26 veresnia 1967 roku [Decree of the Presidium of the Supreme Soviet of the USSR «On the extension of benefits for persons working in the Far North and in areas equivalent to the Far North» from September 26, 1967]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/v1029400-67> [in Ukrainian].

11. Uhoda mizh Uriadom Ukrainy i Uriadom Rosiiskoi Federatsii pro trudovu diialnist i sotsialnyi zakhyst hromadian Ukrainy i Rosii [Agreement between the Government of Ukraine and the Government of the Russian Federation on Labor and Social Protection of Citizens of Ukraine and Russia]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_266 [in Ukrainian].

12. Trudovyi kodeks Rosiiskoi Federatsii [The Labor Code of the Russian Federation]. *www.trudkod.ru*. Re-

trieved from <http://www.trudkod.ru> [in Russian].

13. Nakaz ministerstva statystyky Ukrainy «Pro zatverdzhennia Instrukt-sii zi statystyky zarobitnoi platy» vid 11.12.1995 № 323 [Order of the Ministry of Statistics of Ukraine «On Approval of the Instruction on Statistics of Wages» dated 11.12.1995 № 323]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0465-95> [in Ukrainian].

14. Instrukt-siia, zatverdzhenoii postanovoiu Prezydii VTsRPS «Pro poriadok utrymannia strakhovykh vneskiv i vykorystannia koshtiv derzhavnoho sotsialnoho strakhuvannia» : vid 29.02.1960 roku [Instruction approved by the Presidium of the All-Union Central Social-Democratic Labor Party «On the Procedure for Maintenance of Insurance Contributions and the Use from State Social Insurance Funds» from 29.02.1960]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0064-04> [in Ukrainian].

15. Polozhenniam pro poriadok pryznachennia ta vyplaty derzhavnykh pensii : vid 03.08.1972 roku [Regulation on the procedure for the appointment and payment of state pensions from 03.08.1972]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0590400-72> [in Ukrainian].

16. Uhoda «Pro spivrobitnytstvo v haluzi trudovoi mihratsii ta sotsialnoho zakhystu trudivnykiv-mihrantiv» : vid 15.04.1994 roku [Agreement «On Cooperation in the Field of Labor Migration and Social Protection of Migrant Workers» dated April 15, 1994]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/go/997_012 [in Ukrainian].